

Олександр ЄМЕЦЬ

З ПОВАГОЮ ДО ОХОРОНИ ПРАЦІ

Повага до праці — одна з найважливіших соціально-етичних ознак цивілізованої людини. Однак, облагороджуючи людину, праця має бути безпечною. Саме питанням охорони і безпеки праці присвячений навчально-методичний посібник для студентів ВНЗ "Основи охорони праці" авторства наших науковців, доцентів кафедри технологічної освіти і методики її викладання та інформатики, С.Б.Шабаги та І.А.Білоосевича, асистента кафедри педагогіки вищої школи М.П.Олексюк і доцента Тернопільського НУ Г.В.Саложника.

Автори посібника розпочинають з історіографії вирішення проблем охорони праці в різних країнах і на різних етапах суспільного розвитку та наголошують, що рівень турботи суспільства про охорону праці тісно пов'язаний з рівнем індустріалізації, типом державного управління і соціальним устроєм. Зокрема, в розділі "Загальні питання охорони праці" висвітлюється "Сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном". Важливо, що значну увагу автори приділяють понятійному інструментарію: дають чітку дефініцію поняттям "безпека праці", "охорона праці", "об'єкт" і "суб'єкт" охорони праці, праці та її структури, виробничого середовища та умов праці, її шкідливих факторів і чинників ризику.

Грунтовно висвітлені "Правові та організаційні основи охорони праці", де проаналізовані законодавчі документи та положення з охорони праці як конституційні засади охорони праці в Україні та якими визначаються основні принципи державної політики України в цій галузі. Висвітлена система стандартів безпеки праці та національні стандарти України з охорони праці. Окремий розділ присвячено системі державного управління, державному нагляду за охороною праці в Україні. Конкретизовано ці питання в розділі "Організація охорони праці на підприємстві", де подано структуру, основні функції та завдання управління охороною праці на підприємстві. Розкриваючи проблеми "Навчання з питань охорони праці", автори посібника звертають увагу на принцип організації та

види навчання, перевірку знань посадових осіб і спеціалістів, інструктажі з питань охорони праці та допуск працівників до роботи. Детально розроблена тема "Профілактика травматизму та професійних захворювань", де враховано, що для аналізу і профілактики травматизму важливе значення має класифікація причин і врахування комплексу факторів, сприятливих для гарантування безпечних умов праці. Серед таких причин визнано технічні (стан засобів виробництва і знарядь праці), організаційні (рівень організації виробництва) і психофізіологічні (особливості людського фактора). Досконало описано процес розслідування та обліку нещасних випадків і травматизму на виробництві, а також здійснення заходів щодо запобігання травматизму і профілактики захворювань.

У розділі "Основи фізіології та гігієни праці" розкривається роль центральної нервової системи в трудовій діяльності людини, значення адаптації в трудовому процесі, характеризуються небезпечні психофізіологічні та шкідливі виробничі чинники, вплив стресу і втоми на безпеку праці та роль трудового колективу й індивідуальних якостей працівника в гарантуванні безпеки праці.

Частина розділів посібника стосується конкретних питань охорони праці. Зокрема, розділ "Повітря робочої зони" характеризує основні параметри метеорологічних умов та їх гігієнічне нормування і прилади для вимірювання таких параметрів. Тут визначаються джерела забруднення повітряного середовища шкідливими речовинами і вказуються методи контролю вмісту в повітрі небезпечних складників, а також способи нормалізації складу повітря робочої зони.

В розділі "Освітлення виробничих приміщень" визначено види освітлення, світлотехнічні характеристики природного, штучного і суміщеного освітлення та норми штучного освітлення виробничих приміщень. Окремими розділами характеризуються такі особливо небезпечні явища виробничого процесу, як вібрація (шум, ультразвук, інфразвук), електромагнітні

випромінювання та випромінювання радіочастотного й оптичного діапазонів (інфрачервоне, ультрафіолетове, лазерне). Акцентована увага на охороні праці користувачів комп'ютерів і на проблемі дотримання гігієнічних вимог до організації та обладнання робочих місць з візуальними дисплейними терміналами. Належне місце займає опис іонізуючого випромінювання і його впливу на організм людини; дано основні характеристики радіоактивного випромінювання, вказані норми радіаційної безпеки та розкриті засоби захисту людини. Охарактеризовано санітарно-гігієнічні вимоги до планування і розміщення виробничих і допоміжних приміщень.

В розділі "Основи виробничої безпеки" описана техніка безпеки під час експлуатації систем під тиском і криогенної техніки, при експлуатації парових котлів, компресорних і холодильних установок, транспортних і підіймально-транспортних машин і механізмів та підіймальних пристроїв. Зроблено наголос на питаннях профілактики електротравматизму, вияснені його особливості і види та причини електротравм, розкрито фізичні основи електробезпеки, описані системи засобів і заходів електробезпеки.

Заключний розділ посібника подає основи пожежної профілактики на виробничих об'єктах. Тут розкриваються складові та схема пожежної безпеки, система гарантування вибухопожежної безпеки об'єкта, а також законодавча і нормативно-правова бази пожежної безпеки виробничих об'єктів.

У посібнику додається перелік основної і додаткової літератури та Інтернет-ресурсів по даній темі. Автори книги пропонують студентам один із варіантів оформлення розділу "Охорона праці" в дипломних проектах освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр". Вагомими доповненнями до змісту посібника є інформація про основні законодавчі та нормативно-правові акти і тематичний термінологічний словник з охорони праці.

Михайло КЛИМ'ЮК, м.Тернопіль

Творча натура не знає ні просторових, ні часових, ні тематичних меж, бо, піднімаючись над предметним світом, вона бачить не звичайні конкретні речі, а їх гармонійну структурну єдність між собою і досконалу вплетеність у всезагальну картину буття, завдяки чому проникає до їх глибинної суті й осягає їх неповторне призначення та приналежність до світу прекрасного. Для людини з тонким естетичним світосприйняттям не має значення, який предмет постає перед нею: живописне полотно, скульптурне зображення, архітектурна споруда, міст через невелику волинську річку, калинове гроно чи глиняний посуд на потемнілій від часу дерев'яній полиці, — вона в усьому побачить видиму і приховану красу. Бо все у створеному Господом світі або корисне, або прекрасне. Тільки це треба побачити. А щоб побачити, треба бути митцем.

До таких митців належить доцент кафедри образотворчого мистецтва і методики його викладання Кременецької академії, заслужений майстер народної творчості України Антон Грив. Газети неодноразово писали про його творчу працю та різносторонній талант, зокрема в одному з попередніх номерів вашого часопису — про монографію "Барви життя Олега Скаржевського, художника-інженера". Розповідь про свого колегу, митця й інженера-будівельника та нашого крайянина автор починає символічними словами: "Кожна людина від своєї появи на світ отримує Божий дар, який у наступні роки формується і розвивається під впливом навколишнього середовища — природи і суспільства". Антон Грив наділений Божим даром образотворця і поета: йому рівною мірою підкоряються колір і слово, пензель і перо.

Нове видання "Керамологія Тернопільщини" підтверджує мистецьку особливість особистої творчої діяльності — гармонійне поєднання мистецького дару художника і поетичного таланту письменника: побачене у кольорі та формі він майстерно передає словом у змісті. У цій монографії побачене автором має кількохтисячолітню історію: йдеться про розвиток гончарства і кераміки на Тернопіллі від епохи неоліту до початку XXI століття.

Антон Грив зазначає, що гончарство, як одне із найсамобутніших явищ цивілізаційної культури, на кожному історичному етапі свого існування специфічно відображало функціональні вияви духовної, побутової і господарської

діяльності та світоглядні уявлення народу, як носія цієї самобутньої форми мистецтва з тисячолітніми традиціями. З часів неоліту і до сьогоднішніх днів гончарство зафіксувало важливу інформацію про духовне життя українського народу: у формах і орнаменті виробів закладено світогляд українців, космологічні й естетичні погляди наших предків.

Наприкінці XIX століття археологи з Археологічного товариства Галичини розкопали трипільські об'єкти в печері Вертеба (південь Тернопільщини), де виявили багато керамічного матеріалу. В I третині XX століття такі дослідження поширилися на Волинську частину Тернопільщини, а в II половині XX століття — на поселення трипільської культури в Гусятинському районі, комарівської культури — в Чортківському та Заліщицькому районах, черняхівської культури — в Тернопільському районі та давньоруські городища-святилища — на Шумщині, Кременеччині, Лановеччині і Теребовлянщині.

Автор монографії називає імена дослідників-археологів, які працювали на наших теренах: І.Герета, О.Гаврилюк, М.Ягодинська, М.Левчук, В.Кравець, О.Ганіна, Г.Осовський, К.Матейко, М.Бандрівський та багато інших. Зауважимо, що в іменному покажчику монографії — більше 250 імен. Це науковці, котрі, за висловом талановитого митця і вдумливого дослідника, тернополянина Ігоря Герети, виходили з того, що "не предмет, по суті, повинен бути об'єктом досліджень, а людина, котра створила річ, котра стоїть за всіма речами". Зусиллями сучасних дослідників висвітлено і вводиться в науковий обіг великий творчий доробок багатьох майстрів гончарства і художньої кераміки II половини XX — початку XXI століть. Повернено із забуття імена гончарів далекого і близького мину-

лого, названі майстри сучасності. У списку гончарів і керамістів Тернопільщини, поданому у монографії, — 164 особи. Монастирський район представлений 32 майстрами, Збарзький і Гусятинський — 23, м.Тернопіль — 17, Шумський район — 15. Серед названих 6 кременецьких народних майстрів імена двох пов'язані з нашим навчальним закладом: Ніл Зварунчик (колишній працівник педагогічного училища) і Сергій Томашевський (член кафедри теорії і методики технологічної освіти академії).

Привертає увагу і той факт, що на Тернопіллі в минулому сформувалися і продовжують творити нині чисельні династії гончарів. Насамперед родина Вдовиних із с.Гончарівки Монастирського району (із 11 названих у монографії майстрів Вдовиних 5 продовжують діяльність і в наші дні). У цьому

ж селі — гончарна династія Бойків (5 чоловік). 6 майстрів нараховує гончарна династія Саліжуків із с.Залісці Збарзького району. По 3-4 імені дали гончарному мистецтву краю родини Кубінських з Великого Кунинця Збарзького району, Годованців з Устечка Заліщицького району, Вознюків і Марчуків із Суража та Омельчуків з Іловиці Шумського району та інші.

Антон Грив аналізує творчість сучасних майстрів гончарної справи і керамічного мистецтва Тернопілья: Лілії Стасюк, Сергія Томашевського, Василя Бардачевського, Наталії Бурякової, Володимира Белова, Юрія Іщука, Миколи Жигальського, Євгена Овчарика, Івана Петруняка, Вікторії Андруш, Тетяни Височанської, Тетяни Вінницької, Ірини Кушнір, Надії Харченко.

У монографії не лише подається історія гончарства і кераміки нашого краю, а й розкриваються особливості роботи з глиною, декорування кераміки, вказується асортимент керамічних виробів. Багато уваги приділено аналізу періодів занепаду та відродження гончарного промислу. Особливу цікавість викликає розділ "Кераміка як вид мистецтва на початку XXI століття", де говориться про традиції та новаторство у процесі відновлення гончарного промислу, а також розкривається роль навчальних закладів у збереженні та розвитку гончарно-керамічного сектора декоративно-ужиткового мистецтва. Автор стверджує: "Все більшого значення набуває навчання молоді в керамічних студіях художніх шкіл і ВНЗ, зокрема в Тернопільському НПУ ім.Володимира Гнатюка та Кременецькій гуманітарно-педагогічній академії ім.Тараса Шевченка".

Оригінальні ідеї знаходимо в розділі "Історична пам'ять про гончарство Тернопільщини", де автор показує, як у контексті топонімії, гідронімії й ономастики відобразилася давня історія цього народного мистецтва у нашому краї: в назвах сіл, гір, річок (Глина, Глиняна, Гончарівка, Глиньста, Глинчуки, Гончаруки), у прізвищах (Гончар, Гончарик, Гончаренко, Глинський, Горшков, Гладуш, Барилко, Мисак, Мисько) та у багатьох подібних, похідних від понять гончарного і керамічного мистецтва.

Завершується видання оптимістичним висновком: "Сучасна кераміка Тернопільщини — це активно діючий вид мистецтва, що поєднує в собі минуле і сучасне і розглядається як важлива художня цінність, яка виконує естетичну, пізнавальну та комунікативну функції. Це показовий вид мистецтва, що зберіг, доніс до нас і стверджує в незалежній Україні дальший розвиток орнаментальної, графічної, живописної культури народу".

